

Олег КУЗЬМИЧ

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
судочинства навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя
Стефаника*

ORCID: 0000-0002-7958-3020

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЯКА ЗАПОДІЯНА ЖИТТЮ, ЗДОРОВ'Ю ТА МАЙНУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ВНАСЛІДОК ЇЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Військова агресія Російської Федерації проти України торкнулася усіх сфер життєдіяльності української держави у тому числі й її громадян. Одним із її наслідків є виникнення потреби у громадян України, іноземців чи осіб без громадянства у встановленні наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони їхніх прав та інтересів, створенні умов для здійснення ними особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. Тому якщо їх встановлення в адміністративному порядку громадянами України, іноземцями чи особами без громадянства є неможливим, звернення до суду про їх встановлення є єдиним правовим механізмом охорони їхніх прав та інтересів.

Як відомо, встановлення наявності або відсутності юридичних фактів належить до компетенції судів цивільної юрисдикції.

Цивільне судочинство в Україні здійснюється у порядку наказного, позовного (загального або спрощеного) та окремого провадження.

Позовне провадження в юридичній літературі як правило, розглядається видом провадження, предметом розгляду в якому є спір про право цивільне, що виникає із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, реалізується процесуальна діяльність суду та учасників судового процесу, врегульована нормами цивільного процесуального права, забезпечується впровадження основних засад цивільного судочинства та ускладнена цивільна процесуальна форма [5, с. 15].

Наказне провадження згідно із ч. 3 ст. 19 ЦПК України призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо.

Відповідно до ч. 1 ст. 293 ЦПК України окреме провадження є видом позовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Як зазначено в юридичній літературі, сутністю окремого провадження за предметом судового розгляду та об'єктом судового захисту є те, що в ньому відсутній спір про право, об'єктом судового захисту є перш за все охоронюваний законом інтерес, а предметом судової діяльності – встановлення певних юридичних фактів та станів з метою подальшого здійснення заінтересованими особами суб'єктивних прав, а також специфічна судова процедура. Об'єктом судового захисту в окремому провадженні можуть бути також і неоспорювані суб'єктивні права фізичних осіб, юридичних осіб або держави. Кожна справа окремого провадження має ті чи інші властивості та особливості, однак їх поєднують спільні риси, які автономізують це провадження і відрізняють від позовного та наказного проваджень [2, с. 32].

Кожен із озвучених видів цивільного судочинства має свої вимоги щодо яких ним формуються відповідні правові позиції з дотримання визначеної законом процесуальної форми.

Водночас, як свідчить аналіз матеріалів судової практики у справах про відшкодування шкоди фізичним особам, заподіяною Російською Федерацією внаслідок її збройної агресії проти України, в одному виді цивільного судочинства суд може розглядати як вимоги, які підлягають розгляду в порядку окремого провадження, так і вимоги, які підлягають розгляду у порядку позовного. Це зокрема, вимоги про встановлення фактів, що мають юридичне значення з вимогами про відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної збройною агресією Російської Федерації проти України [1, 3, 4]. І про чому, як впливає із єдиного реєстру судових рішень, озвучена практика застосування судами норм процесуального права, доволі є поширеною.

Чим обумовлені особливості такого правозастосування у справах про відшкодування шкоди, яка заподіяна життю, здоров'ю та майну фізичних осіб Російською Федерацією внаслідок її збройної агресії проти України? Справа у тому, що в положеннях чинного ЦПК України не має норм, якими б безпосередньо обмежувалася можливість встановлення фактів, що мають юридичне значення при розгляді справ в порядку позовного провадження. Зокрема йдеться про факти, встановлення чи невстановлення яких прямо впливає на можливість задоволення в судовому порядку позовних вимог про відшкодування майнової чи немайнової шкоди. Хоча такі обмеження є, якщо йдеться про розгляд справ в порядку окремого провадження. Так, згідно із ч. 6 ст. 294 ЦПК України якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без роз-

гляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Безумовно, встановлюючи факти, які мають юридичне значення у позовному порядку поряд із вимогами, про відшкодування майнової та немайнової шкоди суди, з процесуальної точки зору, економлять час.

З іншого боку такі рішення судами приймаються в інтересах громадян України, іноземців чи осіб без громадянства, які зазнали майнової та немайнової шкоди у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, а, оскільки, Російська Федерація не визнає суверенітету України, тому можна припустити, що вона й не оскаржуватиме їх як в апеляційному, так і касаційному порядку.

1. *Заочне рішення Радехівського районного суду Львівської області від 24 лютого 2023 р. у справі № 451/1316/22 URL: www.reyestr.gov.ua*
2. *Комаров В.В. Окреме провадження: / В.В. Комаров, Г.О. Світлична, І.В. Удальцова; за ред. В.В. Комарова. Х.: Право, 2011. 312 с.*
3. *Рішення Солянського районного суду м. Києва від 27 вересня 2023 р. у справі № №760/5727/23 URL: www.reyestr.gov.ua*
4. *Ухвала Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 20.01.2023 у справі № 607/1045/23 URL: www.reyestr.gov.ua*
5. *Цивільне процесуальне право України (Особлива частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондратьєва, Л.А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 240 с.*

Кузьмич Олег. Актуальні питання судової практики у справах про відшкодування шкоди, яка заподіяна життю, здоров'ю та майну фізичних осіб Російською Федерацією внаслідок її збройної агресії проти України

Стаття присвячена аналізу актуальних питань судової практики у справах про відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну фізичних осіб Російською Федерацією внаслідок її збройної агресії проти України. Зокрема йдеться про питання дискусійного характеру щодо можливості розгляду в одному виді цивільного судочинства, а саме в позовному поряд зі спором про право питань, які стосуються встановлення фактів, які мають юридичне значення. Це зокрема, вимог про встановлення фактів, що мають юридичне значення для фізичних осіб з вимогами про відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної їм збройною агресією Російської Федерації проти України. Така ситуація, як зазначається, є наслідком того, що в положеннях чинного ЦПК України не має норм, якими б безпосередньо обмежувалася можливість встановлення фактів, що мають юридичне значення при розгляді справ в порядку позовного провадження. Тому в судовій практиці, при розгляді вищенаведеної категорії справ, суди в позовному провадженні, водночас розглядають як питання юридичного факту, так і спору про право чим самим провають питання на скільки це можливо в силу специфіки кожного із видів цивільного судочинства.

Як наслідок, робиться висновок про те, що з іншого боку такі рішення судами приймаються в інтересах громадян України, іноземців чи осіб без громадянства, які зазна-

ли майнової та немайнової шкоди у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, а, оскільки, Російська Федерація не визнає суверенітету України, тому можна припустити, що вона й не оскаржуватиме їх як в апеляційному, так і касаційному порядку.

Ключові слова: збройна агресія; цивільне судочинство; відшкодування шкоди; спір про право; факти, які мають юридичне значення.

Kuzmych Oleg. Topical Issues of Judicial Practice in Cases of Compensation for Damage Caused to Life, Health and Property of Individuals by the Russian Federation as a Result of Its Armed Aggression against Ukraine

The article is devoted to the analysis of topical issues of judicial practice in cases of compensation for damage caused to life, health and property of individuals by the Russian Federation as a result of its armed aggression against Ukraine. In particular, we are talking about issues of a debatable nature regarding the possibility of consideration in one type of civil proceedings, namely in a lawsuit, along with a dispute about law, issues related to the establishment of facts that have legal significance. These are, in particular, the requirements for establishing facts of legal significance for individuals with claims for compensation for property and moral damage caused to them by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Such a situation, as noted, is a consequence of the fact that the provisions of the current Civil Procedure Code of Ukraine do not contain provisions that would directly limit the possibility of establishing facts that have legal significance when considering cases in the course of action proceedings. Therefore, in judicial practice, when considering the above category of cases, the courts in the claim proceedings, at the same time, consider both the issue of a legal fact and a dispute about the right, thereby provoking questions as much as possible due to the specifics of each type of civil proceedings.

As a result, it is concluded that, on the other hand, such decisions are made by the courts in the interests of citizens of Ukraine, foreigners or stateless persons who have suffered property and non-property damage in connection with the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, and, since the Russian Federation does not recognize the sovereignty of Ukraine, it can be assumed that it will not appeal against them as in the appellate court. and cassation.

Keywords: armed aggression; civil proceedings; compensation for damages; dispute of law; facts that have legal significance.